

KOMPETENCJE TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ

W skład Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) wchodzi dwa sądy: właściwy Trybunał Sprawiedliwości i Sąd. TSUE rozpatruje różne rodzaje skarg zgodnie z zapisami art. 19 [Traktatu o Unii Europejskiej](#), art. 251-281 [Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej](#) (TFUE), art. 136 Traktatu Euratom oraz załączonego do Traktatów protokołu nr 3 w sprawie Statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI

A. Skargi bezpośrednio przeciwko państwom członkowskim lub instytucjom, organom lub jednostkom organizacyjnym Unii Europejskiej

Trybunał Sprawiedliwości orzeka w postępowaniach przeciwko państwom lub instytucjom, które nie dopełniły zobowiązań wynikających z prawa UE.

1. Skargi o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego

Skargi te są wnoszone:

- albo przez Komisję, po postępowaniu poprzedzającym wniesienie skargi (art. 258 TFUE): po umożliwieniu państwu członkowskiemu przedstawienia uwag i wydaniu uzasadnionej opinii ([1.3.8](#));
- albo przez państwo członkowskie przeciwko innemu państwu członkowskiemu po wniesieniu sprawy do Komisji (art. 259 TFUE).

Rola Trybunału:

- potwierdzenie, że państwo członkowskie uchybiło zobowiązaniom – w takim przypadku państwo członkowskie jest zobowiązane do natychmiastowego usunięcia uchybienia;
- jeżeli w wyniku kolejnej skargi wniesionej przez Komisję Trybunał stwierdzi, że dane państwo członkowskie nie zastosowało się do wyroku, może nałożyć na nie karę finansową (ryczałt lub okresową karę pieniężną) w wysokości określonej przez Trybunał na podstawie wniosku Komisji (art. 260 TFUE).

2. Skargi o stwierdzenie nieważności lub skargi na bezczynność wniesione przeciwko instytucjom UE

Przedmiot: sprawy, w których skarżący domaga się uchylenia środka z powodu jego domniemanej niezgodności z prawem UE (uchylenie: art. 263 TFUE), lub – w razie naruszenia prawa UE – sprawy, w których instytucja, organ lub jednostka organizacyjna zaniechały działania (art. 265 TFUE).

Wniesienie skargi: skargę mogą wnieść państwa członkowskie, same instytucje lub każda osoba fizyczna lub prawna, jeżeli dotyczy środka (w szczególności

rozporządzenia, dyrektywy lub decyzji) przyjętego przez instytucję, organ lub jednostkę organizacyjną UE i skierowanego do tych podmiotów.

Rola Trybunału: Trybunał orzeka o nieważności aktu lub stwierdza zaniechanie działania – w takim przypadku instytucja, która dopuściła się uchybienia, jest zobowiązana przyjąć niezbędne środki, aby zapewnić wykonanie wyroku Trybunału (art. 266 TFUE).

3. Inne skargi bezpośrednie

Jako że Sąd jest właściwy do rozpatrywania w pierwszej instancji wszystkich spraw z art. 263, 265, 268, 270 i 272 TFUE, do Trybunału Sprawiedliwości wnosi się jedynie skargi na decyzje Komisji o nałożeniu kar na przedsiębiorstwa (art. 261 TFUE), a także skargi przewidziane w [statucie Trybunału Sprawiedliwości](#) (zmienionym ostatnio [rozporządzeniem \(UE, Euratom\) 2019/629 z 17 kwietnia 2019 r.](#)). Artykuł 51 statutu Trybunału Sprawiedliwości przewiduje, że na zasadzie odstępstwa od zasady określonej w art. 256 ust. 1 TFUE, Trybunał Sprawiedliwości jest właściwy do orzekania w przedmiocie skarg, o których mowa w art. 263 i 265 TFUE, wniesionych przez państwo członkowskie:

- na akt lub beczynność Parlamentu Europejskiego albo Rady lub obu tych instytucji stanowiących wspólnie, z wyjątkiem:
 - decyzji podjętych przez Radę na podstawie art. 108 ust. 2 akapit trzeci TFUE,
 - aktów Rady przyjętych zgodnie z rozporządzeniem Rady dotyczącym handlowych środków ochronnych w rozumieniu art. 207 TFUE,
 - aktów Rady, poprzez które Rada wykonuje uprawnienia wykonawcze zgodnie z art. 291 ust. 2 TFUE;
- na akt lub beczynność Komisji na podstawie art. 331 ust. 1 TFUE.

Trybunał Sprawiedliwości jest również właściwy do orzekania w przedmiocie skarg określonych w tych samych artykułach wniesionych przez jedną z instytucji Unii na akt Parlamentu Europejskiego, Rady, obu tych instytucji stanowiących wspólnie lub Komisji lub na beczynność tych instytucji, jak również w przypadkach skarg jednej z instytucji Unii na akt lub beczynność Europejskiego Banku Centralnego.

B. Skargi pośrednie: sprawa ważności wniesiona do sądu krajowego (art. 267 TFUE – tryb prejudycjalny)

Sądy krajowe są zasadniczo zobowiązane do stosowania prawa unijnego, gdy wymaga tego dana sprawa. Jeśli jednak przed sądem krajowym zostanie podniesiona kwestia wykładni prawa unijnego, sąd ten może zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Jeżeli sprawa toczy się przed sądem najwyższej instancji, sąd ten jest zobowiązany wnieść sprawę do Trybunału Sprawiedliwości. Generalnie sąd krajowy przedstawia pytanie (pytania) w sprawie wykładni lub ważności przepisu prawa UE w formie orzeczenia sądowego i zgodnie z krajowymi przepisami proceduralnymi. W wyroku z 11 grudnia 2018 r. w sprawie C-493/17 ([Weiss](#)) Trybunał orzekł jednak, że „musi odmówić wydania orzeczenia w przedmiocie pytania prejudycjalnego przedłożonego przez sąd krajowy, jeżeli jest oczywiste, że wykładnia lub ocena ważności przepisu prawa Unii, o którą się zwrócono, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub przedmiotem sporu w

postępowaniu głównym, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź też gdy Trybunał nie dysponuje informacjami w zakresie stanu faktycznego lub prawnego niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi na zadane mu pytania”. Sekretariat powiadamia o wniosku strony postępowania krajowego oraz państwa członkowskie i instytucje Unii Europejskiej. Podmioty te mają dwa miesiące na przedstawienie Trybunałowi uwag na piśmie.

C. Właściwość sądu drugiej instancji

Trybunał Sprawiedliwości jest właściwy do orzekania w sprawie odwołań od wyroków i postanowień Sądu, przy czym odwołania muszą ograniczać się do kwestii prawnych. Odwołanie nie ma skutku zawieszającego.

Jeżeli odwołanie zostanie uznane za dopuszczalne i uzasadnione, Trybunał Sprawiedliwości uchyla orzeczenie Sądu i sam rozstrzyga sprawę; w przeciwnym razie musi zwrócić sprawę Sądowi do ponownego rozpoznania.

OSIĄGNIĘCIA

Trybunał Sprawiedliwości okazał się bardzo ważnym czynnikiem integracji europejskiej, wręcz – zdaniem niektórych – jej siłą napędową.

A. Ogólnie

Wyrokiem z 5 lutego 1963 r. w sprawie 26-62 ([Van Gend & Loos](#)) Trybunał wprowadził zasadę, że prawo wspólnotowe ma bezpośrednie zastosowanie w sądach państw członkowskich. Podobnie wyrok Trybunału z 15 lipca 1964 r. w sprawie 6-64 ([Costa/E.N.E.L.](#)) miał zasadnicze znaczenie w procesie definiowania prawa wspólnotowego jako niezależnego systemu mającego pierwszeństwo przed przepisami prawa krajowego. Trybunał zawsze przypisywał sobie rolę organu najwyższego szczebla w ustalaniu relacji między prawem UE a prawem krajowym. W przełomowych sprawach [Van Gend & Loos](#) i [Costa/E.N.E.L.](#) Trybunał wypracował podstawowe doktryny pierwszeństwa prawa UE. Według tych doktryn prawo UE ma absolutne pierwszeństwo przed prawem krajowym i sądy krajowe muszą uwzględniać tę nadrzędność w swoich orzeczeniach. W wyroku z 17 grudnia 1970 r. w sprawie 11-70 ([Internationale Handelsgesellschaft](#)) Trybunał orzekł, że prawo UE ma pierwszeństwo nawet przed prawami podstawowymi gwarantowanymi w konstytucjach krajowych. W pkt 3 uzasadnienia wyroku w tej sprawie Trybunał stwierdził, że na ważność środka przyjętego przez Wspólnotę lub jego skutek w państwie członkowskim nie mogą wpływać zarzuty, iż koliduje on z prawami podstawowymi sformułowanymi w konstytucji danego państwa lub zasadami krajowej struktury konstytucyjnej. Trybunał potwierdził te doktryny w późniejszych sprawach (zob. sprawa 106/77 [Simmenthal](#) (1978), sprawa 149/79 [Komisja/Belgia](#) (1980), sprawy C-46/93 i C-48/93 [Brasserie du Pêcheur i Factortame II](#) (1996), sprawa C-473/93 [Komisja/Luksemburg](#) (1996), sprawa C-213/07 [Michaniki](#) (2008)). W tym orzecznictwie Trybunał wypracował instrumenty doktrynalne, aby dać sądom państw członkowskich pewną swobodę uznania i poważnie traktować ich interesy. Ponadto Trybunał czasami pośrednio dostosowuje własne orzecznictwo, aby uwzględnić sprawy ważne dla sądów państw członkowskich. Najbardziej znanym przykładem jest orzecznictwo Trybunału w dziedzinie praw podstawowych wypracowane pod naciskiem sądów państw członkowskich. Po utworzeniu Wspólnot Europejskich Trybunał Sprawiedliwości

początkowo był przeciwny wprowadzeniu praw podstawowych do porządku prawnego WE (sprawa 36/59, [Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft](#) (1960)). Jednak z powodu sprzeciwu trybunałów konstytucyjnych państw członkowskich Trybunał zmienił stanowisko. Przed wydaniem wyroków przez niemiecki Federalny Trybunał Konstytucyjny i włoski Trybunał Konstytucyjny Trybunał Sprawiedliwości orzekł w sprawie [Internationale Handelsgesellschaft](#), że prawa podstawowe „stanowią integralną część ogólnych zasad prawa”.

B. W konkretnych dziedzinach

- Ochrony praw człowieka dotyczy na przykład wyrok z 14 maja 1974 r. w sprawie 4-73 ([Nold Kohlen- und Baustoffgroßhandlung/Komisja Wspólnot Europejskich](#)). Trybunał stwierdził w nim, że podstawowe prawa człowieka są integralną częścią ogólnych zasad prawa, które chroni ([4.1.1](#)).
- Swobodny przepływ towarów: wyrok z 20 lutego 1979 r. w sprawie 120/78 ([Cassis de Dijon](#)), w którym Trybunał orzekł, że każdy produkt wytworzony i wprowadzony do obrotu zgodnie z prawem w jednym z państw członkowskich musi, co do zasady, zostać dopuszczony do obrotu na rynkach wszystkich pozostałych państw członkowskich.
- Swobodny przepływ osób: w wyroku z 15 grudnia 1995 r. w sprawie C-415/93 ([Bosman](#)) stwierdzono, że sport zawodowy jest działalnością gospodarczą, której wykonywania nie mogą utrudniać przepisy federacji piłki nożnej regulujące transfery zawodników lub ograniczające liczbę obywateli innych państw członkowskich.
- Kompetencje zewnętrzne Wspólnoty: w wyroku z 31 marca 1971 r. w sprawie 22-70 ([Komisja/Rada](#)) uznano prawo Wspólnoty do zawierania umów międzynarodowych w dziedzinach, w których Wspólnota przyjęła wspólne przepisy.
- W wyroku z 19 listopada 1991 r. w sprawach C-6/90 i C-9/90 ([Francovich i in.](#)) Trybunał rozwinął inną podstawową koncepcję: odpowiedzialność państwa członkowskiego wobec osób fizycznych za poniesioną przez nie szkodę z powodu naruszenia przez to państwo członkowskie przepisów polegającego na braku transpozycji dyrektywy do prawa krajowego lub jej transpozycji z opóźnieniem.
- Różne wyroki związane z zabezpieczeniem socjalnym (sprawa 43-75 [Defrenne](#) (1976) dotycząca równego wynagrodzenia dla mężczyzn i kobiet) i BHP pracowników (sprawa C-173/99 [BECTU](#) (2001)).

Jeśli chodzi o zasadę proporcjonalności, w wyroku z 16 czerwca 2015 r. (sprawa C-62/14, [Gauweiler i in.](#)) Trybunał orzekł, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału zasada proporcjonalności wymaga, aby akty instytucji Unii były odpowiednie do osiągnięcia uzasadnionych celów, którym służą dane przepisy, i nie wykraczały poza to, co jest konieczne do ich osiągnięcia. Instytucje i organy Unii muszą zatem wyważyć różne wchodzące w grę interesy w taki sposób, aby uniknąć niedogodności, które są wyraźnie nieproporcjonalne do zamierzonych celów (sprawa C-493/17 ([Weiss](#)), pkt 93). Jedną z najważniejszych zasług Trybunału było wprowadzenie zasady, że nie można dokonywać sztywnej wykładni Traktatów, lecz należy je rozpatrywać w świetle stopnia integracji i celów określonych w samych

Traktatach. Zasada ta umożliwiła stanowienie prawa w dziedzinach, które nie są przedmiotem szczególnych postanowień Traktatu, na przykład w dziedzinie walki z zanieczyszczeniem: w wyroku z 13 września 2005 r. w sprawie C-176/ 03 ([Komisja/Rada](#)) Trybunał umożliwił Unii Europejskiej przyjmowanie środków z zakresu prawa karnego, jeżeli są konieczne do osiągnięcia wyznaczonego celu w dziedzinie ochrony środowiska.

W 2017 r., przy okazji obchodów 60. rocznicy podpisania traktatów rzymskich, z inicjatywy prezesa TSUE oraz prezesów sądów konstytucyjnych i sądów najwyższych z państw członkowskich UE powstała [Sieć Sądowa Unii Europejskiej](#) (JNEU).

Stworzono ją, aby ułatwić wymianę informacji na temat orzecznictwa między uczestniczącymi w niej sądami krajowymi i TSUE. Na stronie internetowej o ograniczonym dostępie uczestniczące sądy krajowe oraz TSUE publikują informacje o swoim orzecznictwie dotyczącym prawa UE, pytaniach, które sądy krajowe skierowały do TSUE w celu wydania orzeczenia w trybie prejudycjalnym, a także o notach i badaniach.

Na platformie współpracy JNEU, dostępnej we wszystkich językach urzędowych UE, gromadzone są wyniki prac, które sędziowie Trybunału Sprawiedliwości UE i sędziowie krajowi powadzą w toku działalności sądowej. Sędziowie mają narzędzie, za pomocą którego mogą udostępniać innym sędziom orzecznictwo oraz badania i analizy, co służy dzieleniu się wiedzą i poprawie efektywności.

Z platformy korzysta ponad 2000 użytkowników w sądach konstytucyjnych i sądach najwyższych państw członkowskich.

[SĄD \(1.3.9\)](#)

A. Właściwość Sądu (art. 256 TFUE)

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej składa się z dwóch sądów: właściwego [Trybunału Sprawiedliwości](#) i [Sądu](#). Jako że Trybunał Sprawiedliwości ma wyłączną właściwość w sprawach między instytucjami i w sprawach wniesionych przez państwo członkowskie przeciwko Parlamentowi Europejskiemu lub Radzie, Sąd jest właściwy w pierwszej instancji we wszystkich innych sprawach tego rodzaju, w szczególności w sprawach wniesionych przez osoby fizyczne i w sprawach wniesionych przez państwo członkowskie przeciwko Komisji.

Zgodnie z TFUE Sąd rozpatruje w pierwszej instancji sprawy z art. 263, 265, 268, 270 i 272 TFUE, w szczególności w dziedzinach wskazanych poniżej, z wyjątkiem skarg wnoszonych przez państwa członkowskie, instytucje unijne lub Europejski Bank Centralny, w których właściwość wyłączną ma Trybunał Sprawiedliwości (art. 51 Statutu Trybunału Sprawiedliwości UE):

- sprawy o stwierdzenie nieważności aktów instytucji, organów lub jednostek organizacyjnych UE lub skargi na bezczynność wniesione przeciwko instytucjom przez osoby fizyczne lub prawne (art. 263 i 265 TFUE);
- skargi wniesione przez państwa członkowskie przeciwko Komisji;
- wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym na podstawie art. 267 TFUE w określonych dziedzinach (art. 50b statutu);

- sprawy o naprawienie szkody wyrządzonej przez instytucje, organy lub jednostki organizacyjne UE lub ich pracowników (art. 268 TFUE);
- spory dotyczące umów zawartych przez Unię lub w imieniu Unii, w których wyraźnie wskazano właściwość Sądu (art. 272 TFUE);
- skargi dotyczące własności intelektualnej wniesione przeciwko Urzędowi Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO) oraz przeciwko Wspólnotowemu Urzędowi Ochrony Odmian Roślin;
- spory między Unią a jej pracownikami, w tym spory pomiędzy wszystkimi instytucjami i wszystkimi organami lub jednostkami organizacyjnymi, z jednej strony, a ich pracownikami, z drugiej strony.

Statut może rozszerzyć właściwość Sądu na inne dziedziny.

Co do zasady, wyroki wydane przez Sąd w pierwszej instancji mogą być przedmiotem odwołania do Trybunału Sprawiedliwości, przy czym odwołanie ogranicza się do kwestii prawnych.

B. Orzeczenia prejudycjalne

Sąd jest właściwy do orzekania w trybie prejudycjalnym (art. 267 TFUE) w dziedzinach określonych w statucie (art. 256 ust. 3 TFUE). W kwietniu 2024 r. do statutu wprowadzono przepisy w tym zakresie (art. 50b) – [obecnie Sąd w określonych przypadkach jest właściwy do orzekania w trybie prejudycjalnym](#). Przekazanie Sądowi części właściwości do orzekania w trybie prejudycjalnym powinno sprawić, że Trybunał będzie mógł poświęcić więcej czasu i zasobów na rozpatrywanie najważniejszych wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

C. Właściwość odwoławcza

Od wyroków Sądu można się odwołać do Trybunału Sprawiedliwości w terminie dwóch miesięcy, przy czym odwołanie jest ograniczone do kwestii prawnych.

SĄD DO SPRAW SŁUŻBY PUBLICZNEJ UNII EUROPEJSKIEJ

Z dniem 1 września 2016 r. Sądowi przekazano właściwość do rozpoznawania sporów między Unią a jej pracownikami ([1.3.9](#)), co oznaczało rozwiązanie Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej utworzonego w 2004 r. Dlatego też [rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE, Euratom\) 2016/1192](#) z dnia 6 lipca 2016 r. w sprawie przekazania Sądowi właściwości do rozpoznawania w pierwszej instancji sporów między Unią Europejską a jej pracownikami uchylono decyzję Rady 2004/752/WE, Euratom ustanawiającą Sąd do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej. Sprawy zawiste przed Sądem do spraw Służby Publicznej zostały przekazane do Sądu, który kontynuuje ich rozpoznawanie z uwzględnieniem stanu, w jakim znajdowały się w tym dniu, a środki proceduralne podjęte w tych sprawach przez byłą Sąd do spraw Służby Publicznej pozostają wiążące.

W odniesieniu do odwołań od orzeczeń Sądu do spraw Służby Publicznej będących w trakcie rozpatrywania w chwili przekazania właściwości w dniu 1 września 2016 r. lub wniesionych po tym dniu wprowadzono system przejściowy. Sąd pozostaje właściwy

do rozpoznania tych odwołań. W takich sprawach nadal muszą mieć zastosowanie art. 9–12 załącznika I do statutu Trybunału.

ROLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Według art. 257 TFUE Parlament i Rada, stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, mogą utworzyć przy Sądzie sądy wyspecjalizowane do rozpoznawania w pierwszej instancji niektórych kategorii skarg wniesionych w konkretnych dziedzinach. Parlament i Rada są zobowiązane stanowić w drodze rozporządzeń na wniosek Komisji i po konsultacji z Trybunałem Sprawiedliwości albo na wniosek Trybunału Sprawiedliwości i po konsultacji z Komisją.

Zgodnie z art. 281 TFUE [Statut Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej](#) jest określony w odrębnym protokole – [protokole nr 3](#) – a Parlament i Rada, [stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą](#), mogą zmienić jego postanowienia. Parlament i Rada [przeanalizowały niedawno wniosek Trybunału o zmianę protokołu nr 3](#).

Parlament jest jedną z instytucji wymienionych w art. 263 TFUE, które mogą wnosić sprawy do Trybunału (jako strona).

Zgodnie z art. 218 ust. 11 TFUE Parlament może zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości o opinię w sprawie zgodności przewidywanej umowy międzynarodowej z Traktatami. Jeżeli opinia Trybunału jest negatywna, umowa nie może wejść w życie, chyba że nastąpi jej zmiana lub rewizja Traktatów.

Alexandru-George Moş / Udo Bux / Mariusz Maciejewski
05/2024